

**Zorgen voor de veiligheid van pleegkinderen:
Onderzoek bij De Zuidwester**

Samenvatting

De Inspectie jeugdzorg heeft in de tweede helft van 2008 landelijk onderzoek gedaan bij pleegzorgaanbieders naar de veiligheid van pleegkinderen. De onderzoeksvraag die hierbij centraal stond is of de pleegzorgaanbieders systematisch zorgdragen voor de veiligheid van kinderen in pleeggezinnen. Het onderzoek richt zich op twee thema's: de screening van pleeggezinnen op mogelijke veiligheidsrisico's en het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen. Het onderzoek bestond uit een beleidsanalyse en een praktijkonderzoek.

Pleegkinderen hebben recht op een veilige plek in het pleeggezin waarin zij opgroeien. Zij dienen beschermd te zijn tegen alle vormen van mishandeling binnen het pleeggezin en er dient zicht te zijn op mogelijke veiligheidsrisico's binnen het pleeggezin. Van pleegzorgaanbieders verwacht de inspectie dat zij risicovolle situaties voor pleegkinderen tot een minimum beperken. Zij dienen hiertoe (aspirant) pleeggezinnen te *screenen* op mogelijke veiligheidsrisico's en zij dienen *toezicht* te houden op de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin, door onveilige situaties te signaleren en mogelijke veiligheidsrisico's voor pleegkinderen in te schatten.

De inspectie verwacht van pleegzorgaanbieders dat zij dit *systematisch* doen door te zorgen voor beleid van voldoende kwaliteit én door te zorgen dat medewerkers dit beleid adequaat in de praktijk brengen.

De inspectie komt tot het volgende eindoordeel over de Zuidwester:

1. *Het systematisch screenen van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's is van matige kwaliteit.*
 - De kwaliteit van het *beleid* van de Zuidwester voor de screening van netwerkpleeggezinnen op veiligheidsrisico's is matig en voor de screening van bestandsgezinnen is dit onvoldoende.
 - Door het ontbreken van voldoende beleid is de kwaliteit van de screening van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's *door medewerkers* matig. De aandacht voor veiligheidsrisico's gedurende de screening is nog te weinig expliciet door het ontbreken van specifiek beleid over veiligheidsrisico's. Positief is de alertheid van medewerkers op veiligheidsrisico's tijdens de screening.

2. *Het systematisch toezicht houden op de veiligheid van pleegkinderen is van matige kwaliteit.*
 - De kwaliteit van het *beleid* van de Zuidwester voor het systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind is onvoldoende.
 - Door het ontbreken van voldoende beleid is de kwaliteit van het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen *door medewerkers* matig. Door het ontbreken van expliciet beleid is de wijze van toezicht houden namelijk nog te veel afhankelijk van de betref-

fende medewerkers en is de aandacht voor veiligheid bovendien nog onvoldoende expliciet en systematisch. Positief is de alertheid van medewerkers op de veiligheid van het pleegkind en de actieve houding na het signaleren van veiligheidsrisico's.

De inspectie doet de volgende aanbevelingen:

Aan de Zuidwester

- Zorg dat in het plan van aanpak van de Zuidwester om de veiligheid van jeugdigen in pleeggezinnen te waarborgen het volgende wordt opgenomen:
 - beleid voor de *screening* op veiligheidsrisico's van het (netwerk)pleeggezin;
 - beleid voor het *toezicht* op de veiligheid van pleegkinderen binnen pleeggezinnen;
 - transparante verslaglegging in de dossiers, ook van veiligheidsrisico's.

Beschrijf hierbij concreet *hoe* het beleid geïmplementeerd zal worden en maak inzichtelijk *wanneer* het beleid operationeel zal zijn.

- Maak afspraken met Bureau Jeugdzorg over de verantwoordelijkheidsverdeling: wie doet wat om zicht te houden op de veiligheid van pleegkinderen vanaf het moment dat de kinderen in een (netwerk of bestands)gezin zijn geplaatst.

Beschrijf hierbij concreet *hoe* de afspraken geïmplementeerd zullen worden en maak inzichtelijk *wanneer* de afspraken operationeel zullen zijn.

Aan de provincie Noord-Brabant

- Maak afspraken met de Zuidwester over het verbeterplan en over de afspraken tussen de Zuidwester en Bureau Jeugdzorg;
- Zie toe op een spoedige uitvoering van het verbeterplan en de totstandkoming van de afspraken tussen de Zuidwester en Bureau Jeugdzorg.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Hoofdstuk 1 Inleiding	7
Hoofdstuk 2 Oordeel en onderbouwing	9
2.1 Beleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's	9
2.2 Screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's in de praktijk	10
2.3 Beleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind	13
2.4 Het toezicht op de veiligheid van het pleegkind in de praktijk	14
Hoofdstuk 3 Eindoordeel en aanbevelingen	17
Bijlage 1 Toetsingskader	19
Bijlage 2 Onderzoeksopzet	23

Hoofdstuk 1 Inleiding

Aanleiding

Het is de taak van pleegzorgaanbieders om er voor te zorgen dat het pleegkind veilig is in het pleeggezin vanaf de aanvang van de plaatsing tot de beëindiging van de plaatsing. De veiligheid van pleegkinderen kan in het geding komen wanneer een pleegzorgaanbieder haar taken, die zijn gericht op het zorgdragen voor de veiligheid van het pleegkind, niet goed genoeg uitvoert. De inspectie vindt het dan ook belangrijk om meer zicht te hebben op hoe de pleegzorgaanbieders zorgdragen voor de veiligheid van pleegkinderen. Zeker aangezien bij meerdere calamiteiten die de laatste jaren bij de inspectie zijn gemeld sprake was van onveiligheid in pleeggezinnen (verwaarlozing, seksueel misbruik, fysieke mishandeling). In 2008 onderzoekt de inspectie daarom de veiligheid van pleegkinderen in Nederland.

Uitgangspunten van het onderzoek

De inspectie verstaat in dit onderzoek onder veiligheid dat pleegkinderen veilig zijn als zij beschermd zijn tegen alle vormen van mishandeling (affectieve en fysieke verwaarlozing, seksueel misbruik, fysieke mishandeling) binnen het pleeggezin.

Primair ligt de verantwoordelijkheid bij pleegouders om te zorgen voor de veiligheid van het pleegkind binnen hun gezin. Pleegzorgaanbieders zijn verantwoordelijk om ervoor te zorgen dat risicovolle situaties voor pleegkinderen tot een minimum worden beperkt. De inspectie onderscheidt hierbij twee belangrijke taken voor pleegzorgaanbieders. Allereerst moeten zij vaststellen of een (aanstaand) pleeggezin een veilige plek kan bieden voor het pleegkind. Hiertoe is de *screening* van (aspirant) pleeggezinnen op mogelijke veiligheidsrisico's (zoals verslaving of psychiatrische problematiek) van groot belang. Als een kind eenmaal in een pleeggezin verblijft, moeten pleegzorgaanbieders er vervolgens voor zorgen dat er *toezicht* is op de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin. Hiertoe is het signaleren van onveilige situaties (zoals kindermishandeling) en het inschatten van mogelijke veiligheidsrisico's voor het pleegkind (zoals belangrijke veranderingen binnen het pleeggezin) van groot belang.

Verwachtingen inspectie

De inspectie verwacht van pleegzorgaanbieders dat zij systematisch zorgdragen voor de veiligheid van pleegkinderen binnen het pleeggezin door te zorgen voor beleid van voldoende kwaliteit én door te zorgen dat medewerkers dit beleid adequaat in de praktijk brengen.

In het toetsingskader dat de inspectie voor dit onderzoek heeft opgesteld, zijn de verwachtingen (criteria) van de inspectie nader uitgewerkt (zie bijlage 1).

Onderzoeksvraag

De inspectie heeft de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Zorgen de pleegzorgaanbieders systematisch voor de veiligheid van kinderen in pleeggezinnen?

Deze onderzoeksvraag heeft de inspectie uitgewerkt in de volgende twee deelvragen:

- screenen de pleezorgaanbieders het pleeggezin systematisch op mogelijke veiligheidsrisico's voor het pleegkind?
- houden de pleezorgaanbieders systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind?

Onderzoeksopzet

Het onderzoek is uitgevoerd in twee fasen: een beleidsanalyse en een praktijkonderzoek. De inspectie heeft via een schriftelijke vragenlijst in juni 2008 het beleid van de Zuidwester opgevraagd voor de screening en voor het toezicht op de veiligheid en dit beleid vervolgens geanalyseerd. Vervolgens heeft de inspectie in september en oktober 2008 het praktijkonderzoek bij de Zuidwester uitgevoerd, waarin de toepassing van het beleid in de praktijk is getoetst. Dit is gedaan via twee groepsinterviews met uitvoerend medewerkers en een analyse van een aantal recente dossiers.

Leeswijzer

Dit rapport geeft de resultaten weer van het onderzoek van de Inspectie jeugdzorg bij De Zuidwester. In Hoofdstuk 2 geeft de inspectie een oordeel of de Zuidwester systematisch zorgt voor de veiligheid van kinderen in pleeggezinnen. In Hoofdstuk 3 geeft de inspectie haar eindoordeel en doet zij aanbevelingen aan de Zuidwester en de provincie Noord-Brabant. Bijlage 1 bevat het toetsingskader en Bijlage 2 een nadere beschrijving van de onderzoeksopzet.

Hoofdstuk 2 Oordeel en onderbouwing

Inleiding

In dit hoofdstuk geeft de Inspectie jeugdzorg een oordeel over het beleid en handelen van De Zuidwester met betrekking tot het beperken van de veiligheidsrisico's voor pleegkinderen binnen pleeggezinnen. Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd. Paragraaf 2.1 en 2.2 gaan over de *screening* van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's, paragraaf 2.3 en 2.4 over het *toezicht* op de veiligheid van pleegkinderen. De inspectie geeft bij elk thema zowel een oordeel over de kwaliteit van het beleid als over de uitvoering in de praktijk. Per thema geeft de inspectie aan wat haar verwachting is, hoe haar oordeel luidt en wat de bevindingen zijn waarop zij dit oordeel baseert. De oordelen formuleert de inspectie in de termen 'voldoende', 'bijna voldoende', 'matig' en 'onvoldoende'.

De inspectie is van mening dat indien het beleid voor het screenen op veiligheidsrisico's of voor het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen onvoldoende is, er een noodzakelijke voorwaarde ontbreekt voor het *systematisch* handelen in de praktijk. Dit brengt risico's met zich mee voor de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin. Daarom beoordeelt de inspectie de kwaliteit van de praktijk van de screening en van het toezicht op de veiligheid van het pleegkind in die gevallen nooit als voldoende.

Algemeen

De Zuidwester screent en begeleidt zowel netwerkpleeggezinnen als bestandspleeggezinnen. Voor het screenen van netwerkgezinnen hanteert de Zuidwester de zogenaamde 'startmodule netwerkpleegzorg', voor het screenen van bestandsgezinnen wordt de STAP methode gevolgd.

De Zuidwester heeft medio 2008 een plan van aanpak ontwikkeld om de veiligheid van jeugdigen in pleeggezinnen te waarborgen. De implementatie van dit plan binnen de Zuidwester is ten tijde van het inspectie-onderzoek in voorbereiding.

2.1 Beleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's

Verwachting

De VVP heeft beleid van voldoende kwaliteit voor de systematische screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's.

In het beleid staat beschreven:

- *werkwijze voor de screening van een pleeggezin op veiligheidsrisico's (hoe, wanneer, frequentie);*
- *criteria voor de screening van een pleeggezin op veiligheidsrisico's;*
- *hoe de uitkomsten van de screening moeten worden vastgelegd;*
- *richtlijnen over hoe te handelen bij geconstateerde veiligheidsrisico's binnen een pleeggezin;*
- *dat een verklaring van geen bezwaar bij de Raad voor de Kinderbescherming voor een pleeggezin moet worden verkregen.*

Oordeel

De inspectie is van oordeel dat de kwaliteit van het beleid van de Zuidwester voor de screening van netwerkpleeggezinnen op veiligheidsrisico's matig is en voor de screening van bestandsgezinnen onvoldoende.

In de vastgelegde screeningsmethodiek van netwerkpleeggezinnen wordt aandacht gegeven aan de veiligheid van het kind.

Onderbouwing van het oordeel

Er is vastgelegd beleid voor de screening van netwerkpleeggezinnen (Startmodule) en bestandspleeggezinnen (STAP-methode). Noch bij de STAP-methode noch bij de Startmodule is expliciet beleid voor de screening van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's vastgelegd.

De Startmodule netwerkpleegzorg is specifiek ontwikkeld voor het screenen van netwerkpleeggezinnen en beslaat een periode van drie maanden. Centraal in deze module staan de thema's samenwerking, veiligheid en ontwikkeling van het kind. De werkwijze in deze module, waarbij actief het sociale en formele netwerk worden betrokken en het gebruik van instrumenten als de competentiebalans en indicatiespiegel, dragen bij aan het tijdig signaleren van mogelijke veiligheidsrisico's in de praktijk.

Aan de hand van de 'STAP criteria'¹ beoordeelt de Zuidwester de geschiktheid van een bestandspleeggezin. Eén van de STAP criteria, namelijk 'gedragsverandering zonder schade toe te brengen' geeft wel enige richting, maar in zijn geheel gaan de STAP criteria niet specifiek over veiligheidsrisico's.

De Zuidwester heeft een uitgebreide richtlijn voor de wijze waarop de uitkomsten van de screening moeten worden vastgelegd.

Vastgelegd is dat er altijd een verklaring van geen bezwaar moet zijn gevraagd en gekregen (alle bewoners boven 12 jaar) en hoe te handelen als deze verklaring niet wordt afgegeven. Er is geen vastgelegde richtlijn over hoe te handelen bij geconstateerde veiligheidsrisico's.

2.2 Screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's in de praktijk

Verwachting

Medewerkers voeren het beleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's zichtbaar uit.

¹ Dit zijn de vijf criteria waarop pleegzorgaanbieders pleegouders in het voorbereidings- en selectietraject (STAP = Samenwerking Team Aspirant-Pleegouders) beoordeelt: 'openheid en duidelijkheid in contact', 'bereidheid tot samenwerking en delen van ouderschap', 'bevorderen van positief zelfbeeld van het kind', 'gedragsverandering zonder schade toe te brengen' en 'inschatten wat pleegzorg betekent voor het dagelijks leven'.

Medewerkers:

- *kennen het uitvoeringsbeleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's;*
- *werken conform de werkwijze voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's;*
- *passen de criteria voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's toe;*
- *leggen de uitkomsten van de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's vast conform het beleid;*
- *handelen conform de richtlijnen over hoe te handelen bij geconstateerde veiligheidsrisico's binnen het pleeggezin;*
- *verkrijgen een verklaring van geen bezwaar bij de Raad voor de Kinderbescherming van het pleeggezin.*

Oordeel

De inspectie oordeelt dat door het ontbreken van voldoende beleid de kwaliteit van de screening van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's door medewerkers matig is.

Door het ontbreken van voldoende beleid ontbreekt een randvoorwaarde voor het systematisch screenen op veiligheidsrisico's. De aandacht voor veiligheidsrisico's gedurende de screening is daardoor nog te weinig expliciet en het handelen nog te veel afhankelijk van de betreffende medewerkers.

In de screening van netwerkgezinnen is veiligheid een van de centrale thema's. De actieve betrokkenheid van het sociale en formele netwerk bij deze onderzoeksfase draagt bij aan het tijdig signaleren van veiligheidsrisico's. Er vindt echter geen pro-actieve screening van het netwerkpleeggezin op veiligheidsrisico's plaats.

Positief is dat pleegzorgwerkers bij de screening alert zijn op veiligheidsrisico's. Geconstateerde veiligheidsrisico's worden vastgelegd in het screeningsverslag en leiden ofwel tot het besluit tot afwijzing van het aspirant pleeggezin ofwel tot aandachtspunten voor de begeleiding.

Onderbouwing van het oordeel

Medewerkers zijn bekend met het uitvoeringsbeleid voor de screening van bestandsgezinnen en netwerkgezinnen. Bij de screening van de bestandsgezinnen wordt gebruik gemaakt van de STAP-methode, bij netwerkgezinnen van de Startmodule.

De screening van bestandsgezinnen en netwerkgezinnen is ondergebracht in twee verschillende teams. Elk team vormt een werk/intervisiegroep waarin de casuïstiek besproken wordt. Inhoudelijk worden de medewerkers ondersteund door een zorgcoördinator, waarmee standaard elke nieuwe aanmelding wordt besproken. Periodiek koppelen de medewerkers terug naar de leidinggevende.

Netwerkgezinnen worden volgens de Startmodule gescreend. Gedurende een periode van drie maanden wordt gefaseerd toegewerkt naar een besluit over samenwerking tussen het netwerkpleeggezin en pleegzorgaanbieder. In deze module krijgen het formele en sociale

netwerk (familienetwerkberaad) een actieve rol. Op een aantal vastgelegde overlegmomenten gedurende de screeningsperiode, bespreekt de pleegzorgwerker met betrokken hulpverleners, ouders, kind, pleeggezin en familieleden het welzijn van het pleegkind, de voortgang van de plaatsing, de zorgen van betrokkenen en de hulp- en ondersteuningsvragen. Deze werkwijze draagt bij aan tijdige signalering van mogelijke veiligheidsrisico's voor het pleegkind. Ook instrumenten als de competentiebalans en de indicatiespiegel, die tijdens deze module worden ingezet dragen bij aan het signaleren van veiligheidsrisico's. In de competentiebalans geven de beoogde pleegouders aan wat hun krachten zijn, hun mogelijkheden, en dilemma's. Met de indicatiespiegel weegt de pleegzorgwerker samen met de ouders, de netwerkouders en/of collega's de indicaties, de zorgen en de eventuele contra-indicaties voor het kind in het specifieke netwerkpleeggezin.

Bij netwerkplaatsingen bevindt het pleegkind zich in de meeste gevallen al (geruime tijd) in het pleeggezin voordat de screening heeft plaatsgevonden, omdat het kind vanuit een crisissituatie snel uit huis moest worden geplaatst door Bureau Jeugdzorg. Met de werkwijze volgens de Startmodule wordt de veiligheid van deze pleegkinderen bewaakt. De module start op het moment dat Bureau Jeugdzorg de Zuidwester informeert over de voorgenomen of feitelijke plaatsing van een kind in een netwerkpleeggezin. Op casusniveau maakt de pleegzorgwerker samenwerkingsafspraken met Bureau Jeugdzorg. Concrete afspraken tussen Bureau Jeugdzorg en de Zuidwester over wie verantwoordelijk is voor de veiligheid van het pleegkind worden echter niet gemaakt.

Bestandsgezinnen worden gescreend volgens de STAP-criteria. De criteria komen aan de orde in de verplichte stapcursus voor aspirant pleegouders en tijdens twee huisbezoeken van de pleegzorgwerker. Aspirant pleegouders kunnen pas deelnemen aan de cursus nadat de Raad voor de Kinderbescherming de verklaring van geen bezwaar heeft afgegeven. Veiligheidscriteria kunnen geconstateerd worden naar aanleiding van de cursus en de huisbezoeken. Pro-actief screenen op veiligheidsrisico's maakt geen onderdeel uit van de STAP-methode.

De uitkomsten van de screening worden conform de richtlijnen voor verslaglegging vastgelegd. Risicofactoren worden in termen van aandachtspunten opgenomen. De pleegzorgwerker bespreekt geconstateerde veiligheidsrisico's met zowel het aspirant pleeggezin als binnen de voorziening met de zorgcoördinator en/of het team. Risicofactoren bij het netwerkpleeggezin worden daarnaast ook besproken in het familienetwerkberaad (zorgteam).

De pleegzorgwerker maakt de afweging of het veiligheidsrisico als aandachtspunt voor de begeleiding wordt opgenomen of dat het reden is om het aspirantpleeggezin af te wijzen, dan wel - bij netwerkplaatsing- de plaatsing niet meer verantwoord is.

Veiligheidsrisico's worden als onaanvaardbaar beschouwd als de pleegouders zich niet herkennen in de aandachtspunten of niet willen meewerken aan de begeleidingsdoelen.

Voor elk pleeggezin vraagt de Zuidwester een verklaring van geen bezwaar van de Raad voor de Kinderbescherming aan.

2.3 Beleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind

Verwachting

De VVP heeft uitvoeringsbeleid van voldoende kwaliteit voor het systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind.

In het beleid staat beschreven:

- *richtlijnen over hoe en met welke frequentie de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden ingeschat;*
- *richtlijnen over hoe en met welke frequentie er direct zicht op de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden gehouden (ofwel: hoe een pleegkind (apart) moet worden gezien).*
- *richtlijnen over hoe en met welke frequentie er met pleegouders moet worden overlegd over de veiligheid van een pleegkind;*
- *criteria voor wanneer risico's opnieuw moeten worden ingeschat buiten de vastgestelde frequentie;*
- *hoe de uitkomsten van de veiligheidsinschatting moeten worden vastgelegd;*
- *richtlijnen over hoe te handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in het pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling.*

Verwacht wordt dat de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de VVP en BJZ t.a.v. de veiligheid van het pleegkind staat beschreven:

- *de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de VVP en BJZ betreffende het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen (wie doet wat wanneer);*
- *hoe met welke frequentie de VVP met BJZ overlegt over de veiligheid van een pleegkind;*
- *de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de VVP en BJZ bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in het pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling (wie doet wat wanneer).*

Oordeel

De inspectie is van oordeel dat de kwaliteit van het beleid van de Zuidwester voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind onvoldoende is .

Onderbouwing van het oordeel

De Zuidwester heeft geen beleid over het pro-actief periodiek en expliciet bespreken van de veiligheid van het pleegkind met de pleegouders. Ook is er geen richtlijn over de frequentie waarin de pleegzorgwerker het pleegkind moet zien of een richtlijn dat de pleegzorgwerker het kind apart van de pleegouders ziet. De richtlijn voor de contactfrequentie met het pleeggezin varieert met de aard van de plaatsing; bij crisisplaatsing is er één maal per twee weken contact, bij langdurige plaatsing één maal per zes weken. Er geldt een minimum van één maal per drie maanden contact met het pleeggezin.

Reactief veiligheidsbeleid bij geconstateerde risico's is vastgelegd in het Basisprotocol kindermishandeling.

De Zuidwester heeft geen afspraken vastgelegd met Bureau Jeugdzorg over de verantwoordelijkheidsverdeling (wie doet wat wanneer) bij het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen.

De Zuidwester heeft richtlijnen over de frequentie waarin de pleegzorg ondersteuningsplannen en het functioneren van het pleeggezin besproken en geëvalueerd moeten worden met de pleegouders. Zowel het pleegouderondersteuningsplan als de evaluatie worden volgens een vastgelegd format opgesteld. Het format stuurt de pleegzorgwerker op het benoemen van sterke kanten en aandachtspunten op thema's die een mogelijk risico voor het pleegkind kunnen vormen.

2.4 Het toezicht op de veiligheid van het pleegkind in de praktijk

Verwachting

Medewerkers voeren het beleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind zichtbaar uit.

Medewerkers:

- *kennen het uitvoeringsbeleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind;*
- *voeren de veiligheidsinschattingen uit conform het beleid;*
- *houden direct zicht op de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin conform het beleid (ofwel: het (apart) zien een pleegkind);*
- *overleggen met pleegouders over de veiligheid van een pleegkind conform het beleid;*
- *hanteren hierbij de criteria op grond waarvan risico's opnieuw moeten worden ingeschat buiten de vastgestelde frequentie;*
- *leggen de uitkomsten van de veiligheidsinschatting vast conform het beleid;*
- *handelen conform de richtlijnen hoe te handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling;*
- *handelen richting BJZ conform de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de VVP en BJZ betreffende het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen;*
- *overleggen over de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin met BJZ conform de gemaakte afspraken;*
- *handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling met BJZ conform de gemaakte afspraken.*

Oordeel

De inspectie oordeelt dat door het ontbreken van voldoende beleid de kwaliteit van het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen door medewerkers matig is.

Door het ontbreken van voldoende beleid is de kwaliteit van het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen door medewerkers onvoldoende en niet systematisch. De invulling van het toezicht is teveel afhankelijk van de individuele medewerker en teveel reactief.

Onderbouwing van het oordeel

Pleegzorgwerkers houden toezicht op de pleeggezinnen volgens de vastgestelde richtlijnen. Pleegouderondersteuningsplannen en evaluaties volgens de vastgestelde richtlijnen uitgevoerd en vastgelegd. Ten behoeve van de evaluatie winnen pleegzorgwerkers twee maal per jaar informatie in bij derden zoals de school of het consultatiebureau. Bureau jeugdzorg wordt betrokken bij de evaluaties; bij vrijwillige plaatsing worden het plan en evaluatie toegestuurd aan Bureau jeugdzorg, als het pleegkinderen met een OTS maatregel betreft is de gezinsvoogd aanwezig bij de evaluatie.

Afspraken tussen de pleegzorgwerker en de gezinsvoogd worden vastgelegd in het pleegouder begeleidingsplan.

In de dossiers is zichtbaar dat zorgpunten uit de screenings- en evaluatieverslagen zijn opgenomen als aandachtspunten voor de begeleiding in het pleegouderondersteuningsplan.

Pleegzorgwerkers maken periodiek samen met de pleegouders een draagkracht - draaglastanalyse. Veiligheid en veiligheidsrisico's komen daarbij impliciet aan de orde evenals bij het opstellen en evalueren van het pleegouderondersteuningsplan. Veiligheidsrisico's zien pleegzorgwerkers met name in veranderingen in of buiten het pleeggezin. In eerste instantie is het de eigen inschatting van de pleegzorgwerker of er sprake is van een veiligheidsrisico; er is geen richtlijn voor wanneer en hoe veiligheidsinschattingen gemaakt moeten worden. Soms komen signalen van derden over een mogelijk onveilige situatie van het kind. Ook kunnen signalen uit het netwerkberaad (gezinsteam) komen, dat een maal per zes maanden bij elkaar komt om de voortgang te bespreken.

Als de pleegzorgwerker veiligheidsrisico's signaleert bespreekt zij deze met het pleeggezin en, bij netwerkplaatsingen met het zorgteam en intern met de zorgcoördinator en het team. Het signaleren en wegen van veiligheidsrisico's wordt vooral als een zaak van pleegzorgaanbieder gezien; na vaststelling van de ernst wordt Bureau Jeugdzorg geïnformeerd en in samenwerking gezocht naar oplossingen.

Geconstateerde veiligheidsrisico's worden vastgelegd in het contactjournaal. Het handelen van de pleegzorgwerker in reactie op de gesignaleerde risico's is vastgelegd en navolgbaar. De voortgang wordt besproken met de pleegouders en bij netwerkplaatsingen in het zorgteam en eveneens vastgelegd in het contactjournaal. In de evaluatie en pleegouderbegeleidingsplan worden de zorgpunten opgenomen en worden er begeleidingsdoelen bij geformuleerd.

Hoofdstuk 3 Eindoordeel en aanbevelingen

In dit hoofdstuk geeft de Inspectie jeugdzorg haar oordeel over de mate waarin de Zuidwester systematisch zorg draagt voor de veiligheid van pleegkinderen binnen het pleeggezin. Vervolgens doet de inspectie aanbevelingen aan de Zuidwester en de provincie Noord-Brabant.

Verwachting

Pleegkinderen hebben recht op een veilige plek in het pleeggezin waarin zij opgroeien. Zij dienen beschermd te zijn tegen alle vormen van mishandeling binnen het pleeggezin en er dient zicht te zijn op mogelijke veiligheidsrisico's binnen het pleeggezin. Van pleegzorgaanbieders verwacht de inspectie dat zij risicovolle situaties voor pleegkinderen tot een minimum beperken. Zij dienen hiertoe (aspirant) pleeggezinnen te *screenen* op mogelijke veiligheidsrisico's en zij dienen *toezicht* te houden op de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin, door onveilige situaties te signaleren en mogelijke veiligheidsrisico's voor pleegkinderen in te schatten.

De inspectie verwacht van pleegzorgaanbieders dat zij dit *systematisch* doen door te zorgen voor beleid van voldoende kwaliteit én door te zorgen dat medewerkers dit beleid adequaat in de praktijk brengen.

Eindoordeel

1. *Het systematisch screenen van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's is van matige kwaliteit.*
 - De kwaliteit van het *beleid* van de Zuidwester voor de screening van *netwerkpleeggezinnen* op veiligheidsrisico's is matig. In de vastgelegde screeningsmethodiek van netwerkpleeggezinnen wordt aandacht gegeven aan de veiligheid van het kind. De kwaliteit van het beleid van de Zuidwester voor de screening van *bestandsgezinnen* is onvoldoende.
 - Door het ontbreken van voldoende beleid is de kwaliteit van de screening van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's *door medewerkers* matig. De aandacht voor veiligheidsrisico's gedurende de screening is nog te weinig expliciet door het ontbreken van specifiek beleid over veiligheidsrisico's. Positief is de alertheid van medewerkers op veiligheidsrisico's tijdens de screening.
2. *Het systematisch toezicht houden op de veiligheid van pleegkinderen is van matige kwaliteit.*
 - De kwaliteit van het *beleid* van de Zuidwester voor het systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind is onvoldoende.
 - Door het ontbreken van voldoende beleid is de kwaliteit van het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen *door medewerkers* matig. Door het ontbreken van expliciet beleid is de wijze van toezicht houden namelijk nog te veel afhankelijk van de betref-

fende medewerkers en is de aandacht voor veiligheid bovendien nog onvoldoende expliciet en systematisch. Positief is de alertheid van medewerkers op de veiligheid van het pleegkind en de actieve houding na het signaleren van veiligheidsrisico's.

Aanbevelingen

Aan de Zuidwester

- Zorg dat in het plan van aanpak van de Zuidwester om de veiligheid van jeugdigen in pleeggezinnen te waarborgen het volgende wordt opgenomen:
 - beleid voor de *screening* op veiligheidsrisico's van het (netwerk)pleeggezin;
 - beleid voor het *toezicht* op de veiligheid van pleegkinderen binnen pleeggezinnen;
 - transparante verslaglegging in de dossiers, ook van veiligheidsrisico's.

Beschrijf hierbij concreet *hoe* het beleid geïmplementeerd zal worden en maak inzichtelijk *wanneer* het beleid operationeel zal zijn.

- Maak afspraken met Bureau Jeugdzorg over de verantwoordelijkheidsverdeling: wie doet wat om zicht te houden op de veiligheid van pleegkinderen vanaf het moment dat de kinderen in een (netwerk of bestands)gezin zijn geplaatst.

Beschrijf hierbij concreet *hoe* de afspraken geïmplementeerd zullen worden en maak inzichtelijk *wanneer* de afspraken operationeel zullen zijn.

Aan de provincie Noord-Brabant

- Maak afspraken met de Zuidwester over het verbeterplan en over de afspraken tussen de Zuidwester en Bureau Jeugdzorg;
- Zie toe op een spoedige uitvoering van het verbeterplan en de totstandkoming van de afspraken tussen de Zuidwester en Bureau Jeugdzorg.

Bijlage 1 Toetsingskader

Toetsingskader van de Inspectie jeugdzorg voor het onderzoek naar de veiligheid binnen pleeggezinnen

Achtergrond van het onderzoek

De inspectie onderscheidt twee belangrijke thema's bij het zorgdragen voor de veiligheid in pleeggezinnen. Allereerst dient te worden vastgesteld of een (aanstaand) pleeggezin een veilige plek kan bieden voor het pleegkind ('*screening*'). Ten tweede, als een kind eenmaal in een pleeggezin verblijft, dient er *toezicht* te zijn op de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin.

Beide aspecten gelden overigens zowel voor plaatsingen in bestandsgezinnen (waarbij er voorafgaand aan de plaatsing geen relatie is tussen pleegkind en pleeggezin) als in netwerkgezinnen (waarbij het pleeggezin uit de naaste omgeving van het kind komt).

Het onderzoek dient een antwoord te geven op de volgende vraag:

Zorgen de pleegzorgaanbieders systematisch voor de veiligheid van kinderen in pleeggezinnen?

Deze vraag is geconcretiseerd in de volgende twee deelvragen:

- screenen de pleegzorgaanbieders het pleeggezin systematisch op mogelijke veiligheidsrisico's voor het pleegkind?
- houden de pleegzorgaanbieders systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind?

Toelichting op het toetsingskader

De inspectie heeft de vraagstelling vertaald in een toetsingskader, waarin schematisch is weergegeven wat de Inspectie jeugdzorg verwacht van de pleegzorgaanbieders. Op basis van het toetsingskader komt de inspectie tot haar oordeel over de kwaliteit van het handelen van de pleegzorgaanbieders ten aanzien van het zorgdragen voor de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin.

De twee thema's van het onderzoek staan in de eerste kolom van het toetsingskader benoemd (systematische screening en systematisch toezicht). In de tweede kolom staan de criteria (normen) geformuleerd waaraan de inspectie het handelen van de pleegzorgaanbieders beoordeelt. In de derde kolom zijn de indicatoren benoemd aan de hand waarvan de inspectie nagaat in hoeverre aan de criteria wordt voldaan. In de laatste kolom staat beschreven van welke onderzoeksbronnen de inspectie gebruik maakt om vast te stellen of, en zo ja in hoeverre de indicatoren aanwezig zijn.

Thema's	Criteria (Wanneer is het goed?)	Indicatoren (Waarom kun je dat zien?)	Bronnen
Systematische screening van het pleeggezin ² op veiligheidsrisico's voor het pleegkind	1. De pleegzorgaanbieder heeft uitvoeringsbeleid ³ van voldoende kwaliteit voor de systematische screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's	In het uitvoeringsbeleid staat beschreven: <ul style="list-style-type: none"> - criteria voor de screening van een pleeggezin op veiligheidsrisico's; - werkwijze voor de screening van een pleeggezin op veiligheidsrisico's (hoe, wanneer, frequentie); - hoe de uitkomsten van de screening moeten worden vastgelegd; - richtlijnen over hoe te handelen bij geconstateerde veiligheidsrisico's binnen een pleeggezin; - dat een verklaring van geen bezwaar bij de Raad voor de Kinderbescherming voor een pleeggezin moet worden verkregen. 	Beleidsdocumenten
	2. Medewerkers voeren het beleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's zichtbaar uit	Medewerkers: <ul style="list-style-type: none"> - kennen het uitvoeringsbeleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's; - passen de criteria voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's toe; - werken conform de werkwijze voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's; - leggen de uitkomsten van de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's vast conform het beleid; - handelen conform de richtlijnen over hoe te handelen bij geconstateerde veiligheidsrisico's binnen het pleeggezin; - verkrijgen een verklaring van geen bezwaar bij de Raad voor de Kinderbescherming van het pleeggezin. 	Interviews met medewerkers Dossiers
Systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind	1. De pleegzorgaanbieder heeft uitvoeringsbeleid van voldoende kwaliteit voor het systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind	In het uitvoeringsbeleid staat beschreven: <ul style="list-style-type: none"> - richtlijnen over hoe de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden ingeschat; - richtlijnen over de frequentie waarmee de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden ingeschat; - criteria voor wanneer risico's opnieuw moeten worden ingeschat buiten de vastgestelde frequentie; - hoe de uitkomsten van de veiligheidsinschatting moeten worden vastgelegd; 	Beleidsdocumenten

² Onder pleeggezin worden alle inwonenden in het pleeggezin verstaan.

³ Onder pleeggezinnen worden bestands- en netwerkgezinnen verstaan.

³ Onder uitvoeringsbeleid wordt verstaan: richtlijnen, protocollen, werkinstructies, (beschrijvingen van) werkprocessen, etc.

Thema's	Criteria (Wanneer is het goed?)	Indicatoren (Waarom kun je dat zien?)	Bronnen
		<ul style="list-style-type: none"> - richtlijnen over hoe te handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in het pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling; - richtlijnen over hoe er direct zicht op de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden gehouden (ofwel: hoe een pleegkind (apart) moet worden gezien); - richtlijnen over de frequentie waarmee er direct zicht op de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden gehouden (ofwel: met welke frequentie een pleegkind (apart) moet worden gezien); - richtlijnen over hoe er met pleegouders moet worden overlegd over de veiligheid van een pleegkind; - richtlijnen over de frequentie waarmee er met pleegouders moet worden overlegd over de veiligheid van een pleegkind. <p>Ten aanzien van de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleegzorgaanbieder en BJZ t.a.v. de veiligheid van het pleegkind staat beschreven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleegzorgaanbieder en BJZ betreffende het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen (wie doet wat wanneer); - hoe de pleegzorgaanbieder met BJZ overlegt over de veiligheid van een pleegkind; - met welke frequentie de pleegzorgaanbieder met BJZ overlegt over de veiligheid van een pleegkind; - de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleegzorgaanbieder en BJZ bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in het pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling (wie doet wat wanneer). 	
	<p>2. Medewerkers voeren het beleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind zichtbaar uit</p>	<p>Medewerkers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kennen het uitvoeringsbeleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind; - voeren de veiligheidsinschattingen uit conform het beleid; - hanteren de criteria op grond waarvan risico's opnieuw moeten worden ingeschat buiten de vastgestelde frequentie; - leggen de uitkomsten van de veiligheidsinschatting vast conform het beleid; - handelen conform de richtlijnen hoe te handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de vei- 	<p>Interviews met medewerkers</p> <p>Dossiers</p>

Thema's	Criteria (Wanneer is het goed?)	Indicatoren (Waaraan kun je dat zien?)	Bronnen
		<p>ligheid van een pleegkind in een pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling;</p> <ul style="list-style-type: none"> - houden direct zicht op de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin conform het beleid (ofwel: het (apart) zien een pleegkind); - overleggen met pleegouders over de veiligheid van een pleegkind conform het beleid; - handelen richting BJZ conform de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleegzorgaanbieder en BJZ betreffende het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen; - overleggen over de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin met BJZ conform de gemaakte afspraken; - handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling met BJZ conform de gemaakte afspraken. 	

Bijlage 2 Onderzoeksopzet

Het pleegzorgonderzoek van de Inspectie jeugdzorg is uitgevoerd in twee fasen: een beleidsanalyse en een praktijkonderzoek. De beleidsanalyse vond plaats bij alle 28 pleegzorgaanbieders. Vervolgens is het praktijkonderzoek uitgevoerd bij achttien pleegzorgaanbieders: één pleegzorgaanbieder per provincie/ stadsregio en de drie landelijke pleegzorgaanbieders.

Beleidsanalyse

De inspectie heeft via een schriftelijke vragenlijst in juni 2008 bij alle pleegzorgaanbieders hun beleid over de volgende thema's opgevraagd en vervolgens geanalyseerd:⁴

- de *screening* van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's;
- het *toezicht* op de veiligheid van pleegkinderen;
- de *verantwoordelijkheidsverdeling* tussen de zorgaanbieder en Bureau Jeugdzorg voor het toezicht op de (veiligheid) van pleegkinderen.

Praktijkonderzoek

Het praktijkonderzoek bij de Zuidwester is gestart in september en afgemaakt in oktober 2008. Met het praktijkonderzoek heeft de inspectie de toepassing van het beleid voor de *screening* en het *toezicht* in de praktijk getoetst. Dit is gedaan via twee groepsinterviews met uitvoerend medewerkers (een interview over de screening op veiligheidsrisico's en een interview over het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen). Vervolgens heeft de inspectie een aantal recente dossiers geanalyseerd op deze thema's. De interviews en dossieranalyse vonden plaats aan de hand van gestructureerde vragenlijsten.

⁴ Onder (uitvoerings)beleid is verstaan: richtlijnen, protocollen, werkinstructies, (beschrijvingen van) werkprocessen, etc.